

Wstęp

Szczególny jubileusz 100. rocznicy powstania Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza – obchodzony w 2019 roku – zaowocował między innymi licznymi publikacjami naukowymi, które ukazały się nakładem Wydawnictwa Naukowego UAM w ramach serii jubileuszowej redagowanej przez profesora Zbigniewa Pilarczyka, zatytułowanej: „Uniwersytet Poznański 1919–2019”¹. Do jubileuszowych wydawnictw zaliczyć należy także „Źródła do Dziejów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu”. Dotychczas ukazały się dwa tomy *Protokołów posiedzeń Senatu Uniwersytetu Poznańskiego 1919–1939*, z których tom I – wydany w 2019 r. – obejmuje teksty protokołów za okres 19 V 1919–17 V 1925, a tom II – wydany w 2020 r. – za okres 4 IX 1925–7 VII 1931².

Niniejszy, III tom źródeł, zawiera teksty protokołów z okresu 11 IX 1931–21 IX 1939 i stanowi ostatnią część jubileuszowej edycji protokołów posiedzeń Senatu z okresu międzywojennego. Zawiera łącznie 197 dokumentów, w tym 196 protokołów posiedzeń Senatu (w tym pojedyncze wyciągi z protokołów, okólniki, odpisy). Ostatni 197 dokument zamieszczony w niniejszym tomie stanowi „Protokół posiedzenia Rady Uniwersytetu Poznańskiego”, datowany na 21 IX 1939 r., znajdujący się w zbiorze akt Rektoratu, zgromadzonych w Archiwum UAM³. W pierwszych dniach września 1939 r. władze uczelni powołały bowiem do życia Radę Uniwersytetu Poznańskiego, składającą się z kilkunastu osób,

---

¹ Wykaz jubileuszowych wydawnictw naukowych: *Protokoły posiedzeń Senatu Uniwersytetu Poznańskiego 1919–1939*, t. II: 4 IX 1925–7 VII 1931, wydały A. Domalanus, I. Mamczak-Gadkowska, M. Sak, A. Wysokińska, („Źródła do Dziejów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu”), Poznań 2020, s. XI, przyp. 1.

² *Protokoły posiedzeń Senatu Uniwersytetu Poznańskiego 1919–1939*, t. I: 19 VI 1919–17 V II 1925, wydały A. Domalanus, I. Mamczak-Gadkowska, M. Sak, A. Wysokińska, („Źródła do Dziejów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu”), Poznań 2019; *Protokoły posiedzeń Senatu Uniwersytetu Poznańskiego 1919–1939*, t. II...

³ AUAM, Rektorat, sygn.15/54, Protokół posiedzenia Rady Uniwersytetu Poznańskiego 21 IX 1939, rkps, s. 1–4.

wybranych spośród pracowników Uniwersytetu, którzy po wybuchu wojny pozostawali nadal w Poznaniu. Rada wykonywała niektóre zadania w zastępstwie Senatu Akademickiego, takie jak administrowanie majątkiem uniwersyteckim i opieka nad przebywającymi w Poznaniu pracownikami uczelni. Radą kierował profesor Bronisław Niklewski, a jej członkami byli profesorowie: Edward Schechtel (Wydz. Roln.-Leśn.), Leon Padlewski (Wydz. Lek.), Alfred Ohanowicz i Stanisław Kasznica, Romuald Paczkowski (Wydz. Praw.-Ekon.), Józef Witkowski (Wydz. Mat.-Przyr.), Witold Klinger (Wydz. Hum.) oraz sekretarz generalny Uniwersytetu, asesor Stanisław Pawlak. Rada obradowała od początku września do ostatniego posiedzenia, które odbyło się w dniu 21 września 1939 r.⁴ Po zakończeniu ostatniego posiedzenia Rady do gmachu Collegium Minus weszło Gestapo, które po przeprowadzeniu rewizji, dokonało zamknięcia budynku oraz zakazało działalności polskim uczynom.

III tom źródeł do dziejów UAM obejmuje protokoły posiedzeń Senatu Uniwersytetu Poznańskiego z okresu 11 IX 1931–21 IX 1939, czyli z okresu sprawowania funkcji rektorskich przez profesorów: Jana Sajdaka (filologa klasycznego), Stanisława Pawłowskiego (geografa), Stanisława Rungego (lekarza weterynarii) oraz Antoniego Peretiatkowicza (prawnika). Dwóch ostatnich rektorów z lat 1931–1939 (profesorowie S. Runge i A. Peretiatkowicz) wybranych zostało po raz pierwszy na okres trzyletni. Wyborom tym towarzyszyły – także po raz pierwszy – wybory prorektora, zgodnie ze zmianami wprowadzonymi w nowej, obowiązującej od 1933 r. ustawie o państwowych szkołach akademickich⁵. Zawarte w niniejszym tomie źródła pokazują organizację i funkcjonowanie Uniwersytetu Poznańskiego w okresie kilku lat przed wybuchem II wojny światowej.

Pierwszym rektorem w tym okresie (ósmym od początku działalności UP) był profesor Jan Sajdak, który piastował to stanowisko w roku akademickim 1931/1932 (1 IX 1931–31 VIII 1932)⁶. Nowy rektor miał pełną świadomość, że jego kadencja przypadła na bardzo trudny okres w dziejach II Rzeczypospolitej, zarówno pod względem politycznym, jak i gospodarczym, a także z uwagi na zbliżający się atak na autonomię uniwersytecką, który spotkał się ze zdecydowanym sprzeciwem studentów, głośno demonstrujących przeciwko ówczesnej władzy państwowej. W tym konflikcie rektor J. Sajdak zajął bezkompromisowe stanowi-

---

⁴ *Dzieje Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1919–1969*, red. Z. Grot, Poznań 1972, s. 305–307 oraz AUAM, Rektorat, sygn. 15/54, Protokół posiedzenia Rady Naukowej Uniwersytetu Poznańskiego 21 IX 1939, rkps, s. 1–4.

⁵ Dz.U. 1933, nr 29, poz. 247; J. Jastrzębski, *Reforma Jędrzejewicza w państwowym szkolnictwie akademickim II Rzeczypospolitej. Wzmocnienie prerogatyw władz państwowych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, MCCCXVIII – 2011, Prace historyczne, z. 138.

⁶ I. Lewandowski, *Jan Sajdak (1 IX 1931–31 VIII 1938)*, [w:] *Poczet rektorów Almae Matris Poznaniensis*, red. T. Schramm, Poznań 2004, s. 81–92.

sko i wypowiedział się jednoznacznie po stronie samorządu studenckiego, biorąc w obronę studentów przed nieuzasadnionymi represjami władz państwowych⁷. Ostro sprzeciwiał się także zamachom rządów sanacyjnych na autonomię uniwersytecką. Za swoją nieustępliwą postawę w tym zakresie zapłacił niebawem wysoką cenę. W 1933 r. ówczesne władze sanacyjne, pod pretekstem reorganizacji, zlikwidowały katedrę kierowaną przez prof. J. Sajdaka, a jego samego w wieku 50 lat przeniesiono w stan spoczynku. Jako rektor prof. J. Sajdak bardzo dbał o status materialny Uniwersytetu Poznańskiego i starał się uregulować stan prawny jego majątku, który był wówczas największy pośród majątków wszystkich szkół akademickich w Polsce⁸. Za jego kadencji Uniwersytet zakończył między innymi spór prawny o grunty jeżyckie oraz grunty na Sołaczcu. Równie trudny dla Uniwersytetu i jego rektora okres przypadł na kadencję prof. Stanisława Pawłowskiego, który sprawował tę funkcję w okresie 1 IX 1932–31 VIII 1933⁹. Wiosną 1933 r. została wprowadzona ustawa o państwowych szkołach akademickich, zwana reformą Jędrzejewicza, ograniczająca autonomię uniwersytetów. Reforma wywołała w środowisku akademickim bardzo negatywne reakcje, włącznie ze strajkami młodzieży studenckiej. Emocje wywołane wprowadzeniem tej ustawy znajdują odbicie także w protokołach posiedzeń Senatu UP. W kręgu akademickim wyraźnie ścierały się skrajne poglądy. Władzom rektorskim i Senatowi zarzucano tolerowanie i popieranie akcji strajkowej młodzieży akademickiej. Rektor S. Pawłowski, który miał negatywny stosunek do ustawy i solidaryzował się z opinią społeczności akademickiej, na znak sprzeciwu złożył rezygnację z funkcji rektora. Senat jej jednak nie przyjął i ponownie jednomyślnie wybrał go na rektora na kolejne lata. Profesor S. Pawłowski nie przyjął jednak tego wyboru¹⁰. W trudnym okresie kierowania poznańską uczelnią S. Pawłowski przejawiał szczególną troskę o zabezpieczenie finansów na publikowanie prac naukowych przez pracowników Uniwersytetu, powołując w tym celu Fundusz Naukowy Senatu Uniwersytetu Poznańskiego.

Wobec odmowy przyjęcia funkcji rektora przez prof. S. Pawłowskiego, Senat Akademicki 29 V 1933 r. wybrał na następną kadencję prof. Stanisława Rungego, który kierował uczelnią od 1 IX 1933 do 31 VIII 1936 r.¹¹ Okoliczności wyboru S. Rungego na stanowisko rektora oraz zmiany w systemie szkolnictwa akademickiego spowodowane reformą Jędrzejewicza, a także ogólne nastroje polityczne i sytuacja gospodarcza w kraju nie sprzyjały pomyślnemu sprawowaniu przez niego

⁷ Tamże, s. 85–86.

⁸ Zob.: M. Michalski, *Miejsce Uniwersytetu. Infrastruktura uniwersytetu w przestrzeni miejskiej Poznania i okolic (1919–2019)*, Poznań 2019.

⁹ A. Kostrzewski, *Stanisław Pawłowski (1 IX 1932–31 VIII 1933)*, [w:] *Poczet rektorów...*, s. 93–99.

¹⁰ Tamże, s. 97.

¹¹ A. Dzieczkowski, *Stanisław Runge (1933–1936)*, [w:] *Poczet rektorów...*, s. 101–111.

funkcji rektorskiej. Wiele kontrowersji wzbudzały posunięcia rektora, zwolennika obozu sanacyjnego, cieszącego się umiarkowanym poparciem na Uniwersytecie Poznańskim, które były związane między innymi z takimi sprawami, jak nadanie Józefowi Piłsudskiemu tytułu doktora *honoris causa* weterynarii, sprawa likwidacji niektórych katedr, zmiana dotychczasowych statutów organizacji młodzieżowych, zawieszanie starych i legalizacja nowych korporacji studenckich. Prorządowe działania prof. S. Rungego budziły niezadowolenie znaczącej części społeczności uniwersyteckiej, co doprowadziło nawet do próby skompromitowania rektora¹². Jednak w czasie kadencji profesora S. Rungego udało się między innymi zorganizować bezpłatną opiekę zdrowotną dla młodzieży akademickiej, dobrze rozwijały się badania naukowe, wypromowano kilkudziesięciu doktorów i przeprowadzono kilkanaście habilitacji. Za sprawą Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich dobrze rozwijała się popularyzacja wiedzy¹³.

Ostatnim rektorem Uniwersytetu Poznańskiego w okresie międzywojennym był prof. Antoni Peretiatkowicz, który piastował tę funkcję od 1 IX 1936 do 31 VIII 1939 r. Warto pamiętać o tym, że A. Peretiatkowicz pełnił również funkcję prorektora w czasie drugiej kadencji rektora prof. Heliodora Święckiego w roku akademickim 1920/1921, a w czerwcu 1928 r. został wybrany na funkcję rektora, ale wyboru nie przyjął¹⁴. Funkcje prorektorów UP w tym okresie sprawowali kolejno profesorowie: Karol Jonscher i Stefan Błachowski. Nowy rektor opowiadał się za autonomią uczelni, zapowiadał swobodę prezentowania poglądów przez studentów oraz sprzyjał projektom zmian zmierzających do przywrócenia tradycyjnych swobód uniwersyteckich, takich jak np. nieusuwalność profesorów czy brak możliwości likwidacji katedr bez zgody uczelni. Dzięki generalnie łagodniejszemu w tym czasie stosunkowi władz państwowych do uczelni i w konsekwencji uspokojeniu ogólnej sytuacji na Uniwersytecie, okres sprawowania funkcji rektora przez prof. A. Peretiatkowicza sprzyjał kontynuacji inwestycji uniwersyteckich, między innymi budowie Zakładu Anatomii, wykończeniu gmachu Chemii, a także przystąpieniu do budowy gmachu głównego dla Wydziału Rolniczo-Leśnego. W 1938 r., dzięki staraniom rektora A. Peretiatkowicza, Wyższa Szkoła Handlowa w Poznaniu uzyskała status szkoły akademickiej i została przekształcona w Akademię Handlową. Na rok przed wybuchem II wojny światowej prof. A. Peretiatkowicz był jednocześnie rektorem dwóch uczelni w Poznaniu¹⁵.

Podobnie jak w pierwszym dziesięcioleciu działalności, także w latach 1931–1939 Uniwersytet Poznański zajmował czwarte miejsce wśród uniwersytetów

---

¹² Szerzej na ten temat w protokołach posiedzeń Senatu zawartych w niniejszym tomie oraz w pracy: A. Dzięczkowski, *Stanisław Runge...*, s. 108.

¹³ Tamże, s. 107.

¹⁴ A. Gulczyński, *Antoni Peretiatkowicz (1936–1939)*, [w:] *Poczet rektorów...*, s. 113–124.

¹⁵ Na ten temat szerzej: A. Gulczyński, *Antoni Peretiatkowicz...*, s. 119.

polskich, po Uniwersytecie Warszawskim, Jagiellońskim i Uniwersytecie Jana Kazimierz we Lwowie. W drugiej połowie lat trzydziestych XX w. w Poznaniu studiowało od 4,5 do ponad 5 tysięcy studentów. Pod względem narodowościowym dominowała, podobnie jak w latach dwudziestych młodzież polska, a w dalszej kolejności niemiecka, ukraińska, białoruska i żydowska¹⁶. Ponad połowa studentów Uniwersytetu Poznańskiego pochodziła z województwa poznańskiego, na drugim miejscu była młodzież z Pomorza, studenci z województwa łódzkiego. Niewielki procent poznańskich studentów stanowiła młodzież rekrutująca się z pozostałych województw (śląskiego, kieleckiego, warszawskiego, lubelskiego). Do ok. 30% wzrosła w latach trzydziestych XX w. liczba kobiet studiujących na Uniwersytecie Poznańskim. Na Wydziale Humanistycznym stanowiły one ponad połowę studentów, podczas gdy w latach dwudziestych było to tylko kilkanaście procent. Zdecydowaną większość studentów UP (ponad 71%) stanowiła młodzież pochodzenia inteligenckiego i drobnomieszkańskiego¹⁷.

W protokołach posiedzeń Senatu wiele miejsca zajmują sprawy studenckie. W latach trzydziestych XX w. warunki studiowania uległy wyraźnemu pogorszeniu. Rozporządzenie z 1932 r., które weszło w życie w 1933 r., podniosło wysokość opłat za studia, co oznaczało, że rosły koszty utrzymania. Do pogorszenia położenia materialnego młodzieży akademickiej przyczynił się także ogólny kryzys gospodarczy. Stypendia państwowe były niewielkie i otrzymywali je tylko nieliczni. Bardzo ważną rolę odgrywały w tej sytuacji organizacje samopomocowe, np. Towarzystwo Studentów UP Bratnia Pomoc czy Stowarzyszenie Samopomocowe Studentek UP, które prowadziły akcje pośrednictwa pracy dla studentów, wyszukiwania tanich mieszkań, prowadziły kuchnię akademicką, udzielały pożyczek, itp. Jak wynika ze źródeł, na skutek pogorszenia sytuacji materialnej dochodziło na Uniwersytecie do strajków młodzieży (np. w 1936 r.), które nie przyniosły poprawy sytuacji studentów¹⁸. Reforma studiów i kryzys ekonomiczny miały jednak także pozytywne skutki, a mianowicie wpłynęły na zwiększenie dyscypliny studiów i ich efektywności. W latach 1930–1939 wzrosła liczba prac magisterskich i doktorskich. Największą liczbę wydanych dyplomów magistra, lekarza lub inżyniera w latach 1930–1939 obserwujemy na następujących kierunkach studiów: prawo, medycyna, humanistyka, rolnictwo i leśnictwo. W całym okresie międzywojennym Uniwersytet Poznański wykształcił ponad siedem tysięcy absolwentów ze stopniami naukowymi¹⁹.

---

¹⁶ *Dzieje Uniwersytetu...*, s. 220–222.

¹⁷ Tamże, s. 222–224.

¹⁸ Tamże, s. 224–228.

¹⁹ Tamże, s. 239–240.

Pośród dyscyplin naukowych, w latach trzydziestych XX w. na Uniwersytecie Poznańskim nadal dominowały nauki humanistyczne. Trudności lokalowe uczelni oraz słabe wyposażenie laboratoriów i klinik sprawiały, że pojawiały się projekty likwidacji niektórych jednostek uniwersyteckich. Pewna poprawa w tym zakresie nastąpiła w latach 1933–1934, kiedy Uniwersytet zagospodarował resztę pomieszczeń w budynku Collegium Medicum przy ul. Fredry oraz budynek Collegium Chemicum²⁰. Pomimo licznych trudności władze Uniwersytetu czyniły starania o utworzenie własnych wydawnictw i czasopism naukowych. W 1933 r. powołano do życia specjalny Fundusz Naukowy Senatu UP, z którego finansowano wydawnictwa seryjne i periodyczne²¹. W latach trzydziestych wychodziło na UP kilkanaście czasopism naukowych i wydawnictw seryjnych, a poznańscy uczeni publikowali także na łamach czasopism ogólnopolskich i zagranicznych. Prężnie rozwijały się badania archeologiczne, historyczne i językoznawcze. Uznaniem cieszyła się socjologia, filozofia, geografia. Ożywione badania w zakresie ekonomii prowadzono na Wydziale Prawno-Ekonomicznym. Bardzo dynamicznie rozwijały się w Poznaniu także badania w zakresie pedagogiki i psychologii²². W trudnych warunkach laboratoryjnych działały katedry fizyki i chemii, z którymi współpracowali matematycy. Na Wydziale Lekarskim wyróżniały się między innymi katedry i kliniki: Radiologii, Ortopedii, Klinika Oczna²³. Poważne osiągnięcia notowały także niektóre zakłady Wydziału Rolniczo-Leśnego²⁴. W protokołach posiedzeń Senatu z tego okresu ważne miejsce zajmują sprawy rozwoju kadry naukowej. W całym dwudziestoleciu międzywojennym Uniwersytet Poznański wypromował ponad 500 doktorów oraz przeprowadził blisko 130 habilitacji, z tego prawie połowa doktoratów i habilitacji przypada na lata trzydzieste XX w.²⁵ W latach 1931–1939 Uniwersytet Poznański nadał także kolejne doktoraty *honoris causa*, w tym między innymi Józefowi Piłsudskiemu i Ignacemu Mościckiemu²⁶. Wszystkie te wydarze-

²⁰ Tamże, s. 240.

²¹ Protokół XV posiedzenia Senatu Akademickiego UP z 10 II 1933 r.

²² *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919–2019*, red. Z. Pilarczyk, Poznań 2019; *Nestorzy nauki Uniwersytetowi*, red. K. Przyszczypkowski, I. Cytlak, Poznań 2019.

²³ Zob. M. Musielak, *Tradycje akademickie studiów medycznych w Poznaniu*, [w:] *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w latach 1950–2019. Historia i luminarze nauki*, red. M. Musielak, Poznań 2019, s. 38–53.

²⁴ K. Strykowski, *Zanim powstała Wyższa Szkoła Rolnicza w Poznaniu (1920–1951)*, [w:] *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, red. M. Kozłowska, Poznań 2019, s. 13–26.

²⁵ *Dzieje Uniwersytetu...*, s. 268, 294–298. Zestawienie wydanych przez UP dyplomów doktorskich w latach 1927/1928–1938/1939 na poszczególnych Wydziałach. Tabela XXI, s. 268; Zestawienie przewodów habilitacyjnych pracowników UP w latach 1919–1939. Aneks 1, s. 294–298 oraz zestawienia w Kronikach UP za poszczególne lata akademickie.

²⁶ Tamże, Wykaz doktoratów *honoris causa* nadanych przez UP w latach 1919–1939. Aneks 2, s. 299–300; *Doktorzy honoris causa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Okres międzywojenny*, oprac. S. Sierpowski, J. Malinowski, t. I, Poznań 2014, s. 117–166.

nia i działania władz uniwersyteckich z lat trzydziestych XX w. znajdują szerokie odzwierciedlenie w tekstach protokołów posiedzeń Senatu UP publikowanych w niniejszym tomie źródeł.

Zachowane materiały archiwalne pokazują stosunek społeczności akademickiej, zarówno generalnie do rządów sanacyjnych, jak i do ważnych wydarzeń politycznych, a także obrazują zaangażowanie polityczne studentów i kadry uniwersyteckiej. Większość profesorów UP sympatyzowała z obozem narododemokratycznym i pozostawała w opozycji do obozu sanacyjnego. Studenci oprócz licznych organizacji samopomocowych, kół naukowych czy korporacji, swoje organizacje ideowo-polityczne o różnym zabarwieniu.

Celem niniejszej publikacji jest – jak była już o tym mowa w pierwszym tomie – ukazanie dziejów Uniwersytetu w świetle źródeł archiwalnych oraz upowszechnienie i zabezpieczenie najstarszych archiwaliów do dziejów Uniwersytetu dla przyszłych pokoleń badaczy nad historią UAM oraz nad dziejami innych uczelni poznańskich powstałych po II wojnie światowej na bazie wydziałów Uniwersytetu Poznańskiego²⁷. Zamieszczone w niniejszym tomie teksty protokołów posiedzeń Senatu zachowały się w komplecie, chociaż ich stan zachowania jest zróżnicowany. Prace nad zabezpieczeniem i przygotowaniem do druku protokołów z lat 1919–1939 trwały kilka lat. Niniejszy tom, obejmujący protokoły posiedzeń Senatu UP z lat 1931/1932–1938/1939 kończy jubileuszową edycję „Źródeł do Dziejów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu”, zapoczątkowaną w 2019 r.

Gromadzenie i zabezpieczanie źródeł archiwalnych do dziejów najstarszego uniwersytetu w Poznaniu jest jednym z najważniejszych zadań archiwistów²⁸. Wszystkie najstarsze i najbardziej znaczące uniwersytety w Polsce i na świecie posiadają cenne dokumenty, które systematycznie gromadzą, zabezpieczają, opracowują i udostępniają. W oparciu o te powstają liczne monografie, które dobrze obrazują dzieje i dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny uczelni, a także podkreślają ich rolę i znaczenie dla rozwoju regionu oraz całego kraju.

²⁷ I. Mamczak-Gadkowska, M. Sak, *Wstęp*, [w:] „Źródła do Dziejów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu”, t. II, s. XVIII.

²⁸ E. Mania, *Dzieje i zasób Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, [w:] *Archiwa i ich zasoby. Materiały pomocnicze do źródłoznawstwa*, red. A. Jakuboszczak, P. Matusik, M. Zwierzykowski, Poznań 2012, s. 47 i dalsze; I. Mamczak-Gadkowska, *60 lat Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, „Archiwista Polski”, 2013, nr 4 (72), s. 37–51; M. Sak, *Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Organizacja, zasób, działalność*, Poznań 2019. Na temat przedwojennych i okupacyjnych losów materiałów archiwalnych UP zob. szerzej: I. Mamczak-Gadkowska, M. Sak, *Wstęp*, [w:] „Źródła do Dziejów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza”..., t. I, s. XIX–XX.

Najstarsze uniwersytety na świecie dla spopularyzowania swojej historii i osiągnięć publikują także źródła archiwalne²⁹.

Wszystkie dokumenty zawarte w III tomie źródeł pochodzą z Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Protokoły zostały przygotowane do druku w kolejności chronologicznej. Tytuły protokołów zamieszczone w spisie treści odpowiadają tytułom kolejnych dokumentów. Tom ten zawiera protokoły pisane maszynowo, z wyraźnym podziałem na lata akademickie. Aby przybliżyć czytelnikom postaci wymieniane w protokołach, w przypisach rzeczowych zamieszczone zostały krótkie notki biograficzne wraz z wybraną literaturą (monografie, słowniki, encyklopedie, strony internetowe). Umieszczono je w miejscu, w którym nazwiska występują w dokumentach po raz pierwszy. W odniesieniu do osób pojawiających się wielokrotnie w pierwszym i w kolejnych tomach, wskazane zostało miejsce zamieszczenia biogramu w pierwszych dwóch tomach. Podstawą przeprowadzenia kwerendy były nieliczne zachowane akta personalne okresu międzywojennego, przechowywane w Archiwum Uniwersytetu. Nie wszystkie osoby zatrudnione w Uniwersytecie, a wymienione w protokołach, widnieją w ewidencji pracowników UP z omawianego okresu. W przypadku funkcjonariuszy niższych, nie występujących w ewidencji pracowników, autorzy biogramów napotkali trudności związane z określeniem dokładnego okresu ich pracy na Uniwersytecie. W takich przypadkach, przy nazwiskach zaznaczono „brak danych”.

Podobnie jak w poprzednich tomach, prace nad niniejszym prowadzone były według *Projektu instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*, autorstwa Ireneusza Ihnatowicza³⁰. Podstawę edycji kolejnych protokołów posiedzeń Senatu UP stanowią maszynopisy protokołów, które są publikowane w całości, bez stosowania opuszczeń i streszczeń. W wydawnictwie źródłowym zastosowano skróty powszechnie stosowanych nazw tytułów i stopni naukowych (profesor, doktor, docent), a także skróty na określenie funkcji (dziekan i prodziekan), które występują w każdym protokole, a są w środowisku uniwersyteckim znane.

Zgodnie z *Instrukcją* Ihnatowicza, w całym tomie daty oznaczone są jednokowo, a więc dzień i rok cyfrą arabską, a miesiąc cyfrą rzymską, bez oddzielania kropkami (np. 20 XI 1931 r.), podobnie w przypadku zastosowania skrótu br. (np. 12 II br.). W przypadku braku określenia roku dzień podany został cyfrą arabską, miesiąc słownie (np. 12 lutego). Skróty, co do których nie było wątpliwości, roz-

---

²⁹ Zob. np.: *Corpus Studiosorum Universitatis Iagiellonice 1850–1918. A–D*, red. J. Michalewicz, Kraków 1990; *Corpus Studiosorum Universitatis Iagiellonice 1850/51–1917/18. R*, red. K. Stopki, Kraków 2013.

³⁰ I. Ihnatowicz, *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*, „*Studia Źródłoznawcze*” 7, 1962, s. 99–124.

wiązane zostały bez nawiasów kwadratowych, w razie wątpliwości co do rozwiązania skrótu lub niewyraźnej pisowni wyrazu, wpisywano je w nawias kwadratowy. Zastosowano skróty w stosunku do wyrazów najczęściej powtarzających się w protokołach (zob. wykaz skrótów).

Wydawcom *Protokołów* zależało na maksymalnie wiernym odzwierciedleniu źródeł archiwalnych zachowanych w Archiwum UAM, stąd ingerencja w oryginalny tekst źródeł została ograniczona do minimum. Bardzo wiernie odzwierciedlony został także układ graficzny stosowany w oryginale. Zgodnie z zaleceniem *Instrukcji*, uwspółcześniono ortografię i interpunkcję. Język protokołów zachowano w brzmieniu oryginału, uwspółcześniono jedynie pisownię, którą dostosowano do obowiązujących obecnie form, np. bronzowy (na brązowy), skontrum (na skontrum), itp. Ujednolicono i uwspółcześniono pisownię tytułów i stopni naukowych (prof., doc., dr, mgr), które w oryginale pisane były od małej lub wielkiej litery, z kropką lub bez. Zgodnie z oryginałem zachowano pisownię wielką literą: Uniwersytet (w odniesieniu do Uniwersytetu Poznańskiego), Senat, Senat Akademicki, Rektor, Prorektor, Dziekan, Prodziekan (gdy występują przy nazwisku). Ujednolicono pisownię instytucji, kół i stowarzyszeń akademickich, chórów i organizacji działających przy UP, np. Bratnia Pomoc, a także pisownię nazw budynków uniwersyteckich, jak np. Collegium Medicum, Collegium Maius. Wielkie litery zachowano także dla pisowni nazw wydziałów, np. Wydział Humanistyczny, Wydział Rolniczo-Leśny, itd. Pisownia nazw instytutów, katedr czy zakładów w protokołach Senatu była bardzo niejednolita. Od wielkiej litery pisano zazwyczaj tylko pierwszy człon w nazwie danej jednostki, pozostałe natomiast pisano od małych liter, np. Zakład weterynarii rolniczej, Katedra systematyki i geografii roślin. W edycji źródłowej postanowiono ujednolicić i uwspółcześnić tę pisownię. Małymi literami napisano nazwy komisji oraz nazwy jednostek organizacyjnych Uniwersytetu (np. intendentura). Tytuły czasopism, zarówno pełne, jak i niepełne, wymieniane w treści protokołów umieszczono w cudzysłowie, np. „Przegląd Antropologiczny” „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny”, „Ruch Prawniczy”. Tę samą zasadę zastosowano w odniesieniu do tytułów prac naukowych, które były lub miały być drukowane z zasiłku funduszu naukowego. Protokoły zaopatrzone w przypisy tekstowe, odnoszące się do strony formalnej protokołów, np. obejmujące skreślenia, nadpisanie, itp. oraz przypisy rzeczowe. Publikacja została zaopatrzona w wykaz skrótów, słownik przestarzałych określeń i nazw, indeks osobowy oraz wykaz źródeł i literatury. Opracowanie naukowe protokołów wymagało przeprowadzenia kwerendy źródłowej w zasobie Archiwum UAM, a także w innych archiwach oraz bibliotekach.

Wydawcy niniejszych źródeł do dziejów UAM składają serdeczne podziękowanie pracownikom Zakładu Archiwistyki UAM: prof. Magdalenie Biniąś-Szkopek, dr Magdalenie Heruday-Kiełczewskiej, dr Zuzannie Jaśkowskiej-Józefiak oraz

mgr Justynie Perze za pomoc w opracowaniu biogramów oraz przy sporządzaniu indeksów do kolejnych tomów tego wydawnictwa. Podziękowania należą się również pracownikom innych uczelni i instytucji, którzy byli bardzo pomocni przy zbieraniu informacji biograficznych.

Raz jeszcze należy podkreślić, że wydanie drukiem wszystkich *Protokołów posiedzeń Senatu Uniwersytetu Poznańskiego* z lat 1919–1939, zapoczątkowane z okazji Jubileuszu Uniwersytetu było możliwe dzięki życzliwemu wsparciu inicjatywy środowiska archiwistów przez Prorektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza – Pana Profesora Tadeusza Wallasa, któremu w imieniu Wydawców składamy serdeczne podziękowania.

Poznań, 5 lutego 2020 roku

Irena Mamczak-Gadkowska, Monika Sak